

Jean Baudrillard ve Baştan Çıkarma Üzerine Birkaç Not

Ayşe Yılmaz - M. Reşat Başar

ÖZ

Jean Baudrillard, entelektüel kimliği ve duruşuyla farklı bir profil çizmiş ve modern dünyanın anlamlandırılması adına kuramsal çalışmalar yapmış en önemli çağdaş düşünürlerdendir. Günlük hayatta sıradan kavramlar olarak görünen birçok mefhumu derinlemesine analiz ederek karmaşık ilişkiler ağını çözmeye çalışmış; bunu yaparken de çağdaşı olan düşünürlere ve ekollere sert eleştiriler yönelterek kenara konulmuş birçok bahsi raflardan indirerek tartışmaya açmıştır. Simülakr, simülasyon, ayartma, baştan çıkarma, müstehcenlik ve ölüm gibi öne çıkardığı kavramlarla hayatın her alanına projeksiyon sunmayı denemiştir; söz konusu kavramlardan olan baştan çıkarmayı monografik eserinde detaylandırmıştır. Çalışmalarında baştan çıkarma ve ayartmanın her boyutuna değinirken iktidar, ideoloji, ekonomi, sosyoloji, iletişim ve reklam gibi birçok alanda sarsıcı tespitler yapmıştır. Bu çalışmada Jean Baudrillard'ın entelektüel biyografisinden hareketle onun baştan çıkarma anlatısı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Jean Baudrillard, Baştan Çıkarma, Simülakr ve Simülasyon*

ABSTRACT

A Few Notes on Jean Baudrillard and Seduction

Jean Baudrillard has drawn a different profile among the contemporary philosophers with his intellectual identity and stance and has examined to make sense of the modern world. He deeply analyzed various notions that appear as ordinary concepts in daily life and tried to reveal a highly complex network of relations. While doing so, he harshly criticizes contemporary thinkers and philosophical schools, carrying many of the topics down that were put aside and opening them up for discussion.

Baudrillard has tried to offer projections to all areas of life with concepts such as a simulacrum, simulation, seduction, enticement, obscenity, and death. He elaborated the concept of seduction in his monograph. While discussing every aspect of seduction and enticement in this work, he made tremendous conclusions in many areas such as power, ideology, economy, sociology, communication, and advertising. In this paper, Jean Baudrillard's seduction narrative will be evaluated based on his intellectual biography.

Keywords: *Jean Baudrillard, Seduction, Simulacra and Simulation*

¹Istanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, e-posta: ayseyilmaz6@stu.aydin.edu.tr Orcid No: 0000-0001-7417-5098

²Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, e-posta: mresatbasar@aydin.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-7949-2380

Gönderilme tarihi: 09 Kasım 2021, Kabul Tarihi: 09 Şubat 2022

“Gözaldatım, gerçek uzamın bir boyutunu yok eder ve onubaştançıkarcı hale getirir”

Jean Baudrillard

Giriş

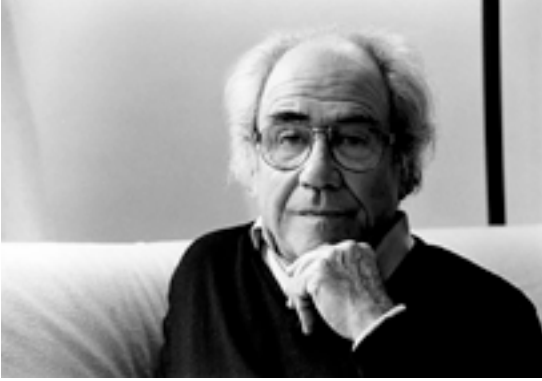
Jean Baudrillard, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren özgün kuramsal yaklaşımını ortaya koymuş ve sıra dışı söylem geliştirerek düşünce/felsefe dünyasında kendisinden söz ettirmeyi başarmıştır. Yapısalcılığa getirdiği eleştirilerle dikkatleri çekerek yapı sökümlüğünün en etkili kuramcılarında biri hâline gelmiştir. Akademik hayatında yaşayacağı sıkıntıları umursamadan Foucault'ya yönelttiği eleştirilerle kuramsal kararlılığını ortaya koymuştur. Baudrillard bunlarla sınırlı kalmayarak sosyoloji dışındaki birçok disiplinden de yararlanmıştır. Düşünürün disiplinler arası yaklaşımı, doğal olarak onun ilgi çemberini de genişletmiştir. Farklı yaklaşımıyla illiklik-modernlik arasında; üretim, değiş-tokuş, iktidar, politika, edebiyat, sinema, reklam ve dijitalleşmeye kadar birçok alanda değerlendirmeler yapmıştır. Baudrillard, kuramsal analizlerini sıra dışı kavramlarla zenginleştirirken Batı eleştirisini de ihmal etmemiştir. Batı dünyasının yaşadığı tarihsel süreçte büyük oranda karşıtlıkları yitirdiğini belirterek daha çok sistem eleştirisi üzerinde yoğunlaşmış, böylelikle klasikleşmiş analizlerden uzaklaşmıştır. İkiliğin Batı dünyasında kaybolmaya başlaması Baudrillard'ın değerlendirilmelerinde asimetrik bakış geliştirmesinde etkili olmuştur. Ona göre, yaşamdaki diyalektik içinde bulunduğumuz durumu açıklamaya yetmese de bu karşıtlığın varlığı değer taşımaktadır. Söz konusu karşıtlıkların arasındaki mesafenin kısılması veya ortadan kalkması trans anlayışın birçok

alana yayılmasını beraberinde getirmiştir. Jean Baudrillard, artık sağ-sol, iktidar-muhalefet gibi karşıtlıkların anlamsızlığını öne sürerek bunların üzerinde durmak yerine, teknolojik açıdan ilerlemiş ve büyük ekonomik değer üreten toplumların ancak maddi değiş-tokuş üzerine yoğunlaştığını ileri sürerek sistemin başarısızlığını vurgulamaya çalışmıştır. Bu yaklaşımıyla da kötü demokrasilerin varlığına işaret etmiştir (Adanır, 2008: 31-32). Baudrillard, yaptığı birçok araştırmada modern toplumlarla ilkel toplumları karşılaştırarak birtakım sonuçlara ulaşılmasının insani olmakla birlikte anlamlı olmadığını öne sürmektedir. Tüketim toplumunun tükettiğini yerine koyamadığını ancak eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ve belirli bir seviyede yaşam standardı yakaladığını belirten Baudrillard, yüceltilerek anlatılmaya çalışılan ilkel toplumların da imkân bulduklarında modern toplumlar kadar tükettiklerini ve yerine hiçbir şey koyamadıklarını ifade ederek bu kıyasların anlamsızlığını iddia etmektedir (Adanır, 2008: 60-63). Ona göre, bütün bunların bir düzen içinde anlamlı hale gelebilmesi için modernleşmemiş toplumların baştan çıkarılarak sisteme dâhil edilmesi de ancak baştan çıkarılmaya müsait olmalarına bağlıdır. Burada baştan çıkartma ve çıkma sürecinde iki tarafın da söz konusu devinime talip olması gerekir. Baudrillard, bunlardan dolayı baştan çıkarmayı, kuramının önemli bir alanı olarak belirlemiştir. Baştan çıkarma ve ayartma doğal olarak Baudrillard'ın simgesel değiş-tokuş ve simülasyon kuramının en önemli elemanlarından olmuştur. Baudrillard'ın politik eleştirilerden tüketim ilişkilerine, sanata ve nesnelere dünyasına kadar geniş alanda ortaya koyduğu kuramsal me-

tinlerin önemli bir kısmında baştan çıkarma kavramı kendisine geniş bir yer bulabilmektedir. Böylece Baudrillard'ın sıra dışı ve biçimsel anlatısı da farklı bir boyut kazanmaktadır.

Baudrillard'ın Entelektüel Biyografisinden Kesitler

Çağının en önde gelen düşünürlerinden biri olan Jean Baudrillard, kültür kuramcısı olarak öne çıkmıştır (Resim 1). Çoğu Batı Avrupa ülkesindeki yaşam tarzının kılcal damarlarına kadar inen bir eleştirel söylem benimsemiştir. Bunu yaparken de ekonomi, siyaset, estetik gibi alanların kültürün tahakkümüne girdiğini iddia etmiştir. Söylemlerinde etkili bir dil kullanan Baudrillard, 20. Yüzyılda üzerinde fazlasıyla durulan ekonomi-politik evrenin sona erdiğini ve artık göstergelerin hâkim olduğu bir sürecin başladığını öne sürmüştür. Burada da kültürel olanın öne çıktığını vurgulamak

Resim 1. Jean Baudrillard (1929-2007)

adına siyasi, ekonomik ve toplumsal alandaki analizlerinde hareket noktası olarak kültürel ve toplumsal unsurları kullanmıştır. Böylece bu iki unsurun yaşamın kritik süreçlerindeki belirleyiciliğini vurgulamıştır. Çok yönlü bakışıyla ve eleştirel tavrıyla

la dikkat çeken Baudrillard'ın kimi zaman entelektüel platformda farklı algılandığı da olmuştur. Kendine has bir düşünür olarak öne çıkmasını sağlayan dili etkili kullanmasının onun farklı algılanmasına neden olduğu söylenebilir. Etkili dilin altında yatan çok cepheli ve derin bilgi birikimi, bir Baudrillard'ın tarzını yansıtırken diğer yandan onun post-modern düşünür olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Düşünürün dil kullanma biçimi onu okur üzerinde etkili kılmıştır. Az ve çarpıcı sözcük kullanımıyla muazzam bir anlatı inşa etmeyi başarmıştır. Bu anlatı biçimiyle okuyucuyu bir nevi şoka sokarak etkisini artırmak çabasıdır (Adanır, 2010: 34). Dikkat çekici sözcüklerle okuyucuyu baştan çıkararak hedef kitesinde akılda kalmayı başaran Baudrillard'a göre düşünceleri ifade ederken onu ne derece biçimsel görünüme sokabilirseniz o derece zihinlerde kalıcı olabilir. Bütün metinlerinde görebildiğimiz bu tarz, dil yetisinin önemini gösterir ve insan düşüncelerinin biçimselliğinin gerekliliğini de ortaya koyar. Toplumsalın önemli bileşenleri olan birçok olgunun (üretim-tüketim vb.) dilbilim kategorileri marifetiyle çözümlenmesini vurgulaması da bu nedendir. Baudrillard'ın ideolojik serüvenine bakıldığında entelektüel yaşamıyla açıklanabilecek bir konumda olduğu görülmektedir. İdeolojisini sağ ve sol gibi kavramlarla açıklamanın zor olduğu hesaba katılırsa kesin bir tespit yapmak da oldukça güçtür. Çünkü düşünürü bir ideolojik çerçevede değerlendirmek onun düşünce dünyasını nispeten daraltmak olacaktır. Öyle ki Baudrillard'ın eleştirel bakışından hareketle durduğu noktayı tespit etmek mümkün olabilir. Marksizm ve sol üzerine uzun metinler kaleme almıştır. Çok keskin ve sert

eleştiriler yönelttiği bu fraksiyon için çok çarpıcı ifadeler kullanmıştır: “Bilmek istediğim şey şu, iktidarı ele geçirebileceklerini bile bile niçin bu konuda başarısız olmayı yeğliyor ve tıpkı çizgi romanlardaki gibi iktidar adlı uçurumu görünce umarsızca frene basıyorlar?” (Baudrillard, 2015: 10). Sol için bu eleştirileri yapması onun sağda yer aldığı anlamına gelmez. Bütün bunlar onun daha çok bağımsız bir düşünür olarak nitelenmesini sağlamıştır. Bir ideoloji içinde tanımlanamayan Baudrillard, birçok alanda yeni şeyler söyleyerek ve güncel olanın eleştirisini yaparak içinde bulunduğumuz dünyayı anlama ve algılamamıza yardımcı olacak metinler inşa etmiştir (Altun, 2006: 234). Bu vizyonu elde edebilmek elbette ki Baudrillard’ın ironik diline aşına olmaktan geçmektedir. Metinlerini okurken karmaşıklık içeriği biçimsel olarak vermesiyle zihinde kalıcı bir etki yanında anlaşılır bir kompozisyonun da ortaya çıktığı söylenebilir. Baudrillard, eserlerinde genellikle klasik sosyal bilim ilkeleri ve sosyolojik analizlerin ötesinde aşkın bir metot kullanmaktadır. Her ne kadar Durkheim-Mauss ekolünü devam ettirse de onları da aşan ve genişleten sosyolojik çözümlemelere de gitmiştir. Söz konusu ekolün “toplumsal olan her şey sosyolojinin alanına girer” ilkesini bir nevi devam ettirmiştir. Ancak bu devamlılık yeni bir bakış açısı ve kavramlarla şekillenmiştir. Ölüm, moda, ayartma ve baştan çıkarma gibi kavramlarla yapılan çözümlmeler akıcı bir üslupla aktarılmış ve dünyanın birçok ülkesinde karşılık bulmuştur. Bu kavramların toplumsala dâhil edilmesinde büyük çaba göstermiş ve mihenk taşı niteliğinde metinler üretmiştir. İnsana ve topluma dair olan bu ve benzeri kavramların analizini yaparken zaman zaman ironik bir dil kullanmayı da ihmal etmemiştir. İçinde bulunduğumuz dünyayı kendine

özgü kuramsal çerçeve içinde değerlendirilen Baudrillard, bu bakış açısıyla insanları ve diğer canlıların da sayısal malzeme olmanın ötesinde özelliklere sahip olduğunu vurgulamıştır. Toplumsal araştırmalarda istatistiksel verileri hareket noktası kabul ederek yine insana dair ulaşılan tespitlere şüphe ile yaklaşarak insanların istatistik üretilen şeyler olmadığını dile getirmiştir. Bu durumu kendi kuramsal çerçevesinde izah ederken toplumsal alanda araştırma yapanları özne, toplumu ise nesne olarak tanımlamıştır. Burada çarpıcı olan ise söz konusu özne – nesne ilişkisinde öznenin ulaşabileceği doğru bir sonucun mümkün olmadığını açıkça söylemiştir. Çünkü bu çalışmaları yapan sosyal bilimcilerin 1970’li yıllarda artık önünü göremez hale geldiğini ve içinde buldukları çağı ve toplumu analiz etmekten yoksun olduklarını ileri sürmüştür. Hatta bunların mevcut iktidarlara hizmet etmekten başka bir şey yapmadıklarını da eklemiştir (Altun, 2006: 307). Baudrillard’ın akademik hayatında belki de en önemli kırılma anı Foucault’yu Unutmak adlı eseri olmuştur. Söz konusu metin onun klasik sosyoloji çalışmaları dışına çıkmış ve akademik alanda kişisel olarak da zorlu bir dönem yaşamaya başlamıştır. Foucault’nun bilinçli olarak yaşadığı çağdan değil de net ve somut verilerin olmadığı Klasik Çağ’ı çalışma alanı olarak seçmesini ağır bir şekilde yermiştir. Ayrıca Foucault’nun hakkını da teslim ederek yaptığı tenkitlerine iktidar eleştirisi yaparken politik iktidarı sorgulamadığını ve kendisine bir iktidar alanı yarattığını dile getirmiştir. Öte yandan Foucault’nun arzu, cinsellik, delilik ve iktidar gibi kavramlar konusunda kalem aldığı metinlerin daha çok Orta Çağ kronikleri şeklinde olduğunu söyleyerek bir yerde hükümsüz olduğunu öne sürmüştür (Baudrillard, 2013: 7-12). Baudrillard’ın

dünyayı deşifre etme çabası onu çok zor bir uğraşın içine sokmuştur. Dünyayı bir bütün olarak algılamanın mümkün olmadığını bile bile bu analizleri yapmaya girişmiştir. Ancak Baudrillard, bu süreçte dünyayı anlama noktasında görsel alan üzerinden düşüncelerin üretilebileceğini beirtmiştir. Tam burada devreye giren unsur, Baudrillard'ın simülasyon kuramıdır. 1970'lerin başında temellendirmiş Simülasyon kuramı, 1976'da yayımladığı Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm kitabıyla daha da somut hale gelmiştir. Böylece kuram sağlam bir zemine kavuşmuştur. Simülasyon ve simülak kavramları, Baudrillard'ın peşine düştüğü gerçekliğin açıklanmasındaki en temel unsurlar haline gelmiştir. Baudrillard, simülakları ele alırken bu kavramın tarihsel sürecini de ortaya koyar. İlk evreyi bir nevi biçimsel kopyalama olarak değerlendirir ve Rönesans'tan sanayi devrimine kadar getirir. İkinci evreyi biçim üretimi olarak niteleyerek sanayileşme dönemi olarak ifade eder. Üçüncü evreyi ise kodun egemenliği yani simülasyon evresi olarak vurgular (Okuyan-Taslaman, 2018: 31). Baudrillard, üretilmiş bir gerçeklikten (hipergerçek) söz ederken bir simülasyon çağına girildiğini ifade etmiştir. Ona göre imajın, gerçekliği gizleme rolü, bir sonraki aşamada gerçekliğin yokluğunu gizlemeye, son evrede ise gerçeklikle herhangi bir irtibatının olmadığı duruma dönüşmüştür (Toffoletti, 2014: 26). Bu durumu gizlemek ve simüle etmek tezatlığından yararlanarak izah eden Baudrillard kendi ifadesiyle; (Baudrillard, 2005a: 16). "Gizlemek (dissimuler), sahip olunan şeye sahip değilmiş gibi yapmak; simüle etmek ise sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmaktır. Birincisi bir varlığa (şu anda burada bulunmayan) diğeri ise bir yokluğa (şu anda burada bulunmamaya) göndermek-

tedir." Düşünür kuramını çok farklı kavramlarla izah etmeye çalışmıştır. Kıyamet, holocauste, reklam ve iletişim araçları gibi daha birçok unsur inceleme alanına girmiştir. Sonuç olarak yapısalcılığı derinden eleştiren metinler ortaya koyarken bir nevi yapı sökümleri yapmıştır. Her alanda klasikleşmiş anlayışa başkaldıran bir tavırla kaleme aldığı çalışmalarında çarpıcı bir bakış açısı geliştirmiştir. Bu nedenle onun metinlerini hızlı okumak iyi bir seçenek değildir. Aksine yavaş ve sindirerek okunması gereken metinlerdir. Belki de teknolojik gelişmelerin ve hızın ardından yetişilemez hale geldiği dönemle ilgili yazdığı metinlerin yavaş ve dikkatle hatta tekrar okunması gerektiği de ayrıca ironik bir durumdur. Bu Baudrillard'ın entelektüel serüvenini anlamakta hareket noktası olabilir.

Baştan Çıkarma Üzerine

Jean Baudrillard, döneminin siyasi ve ideolojik akımlarını reddederek çağdaşlarından farklı bir alana konumlanmıştır. Dünyada olup bitenlere farklı pencerelerden bakmış ve klasik sosyal bilim kavramları dışına çıkarak yeni bir bakış açısı ortaya koymuştur. Bunların en önemlilerinden bir tanesi olan baştan çıkarma kavramı da onun farklı vizyonunun kavranmasında önemli bir yerde bulunur. Neredeyse bütün çalışmalarında bu ve benzeri sıra dışı kavramları etkili bir biçimsellikle kullanmıştır. Baştan çıkarma üzerine düşünceleri sonradan toplu bir şekilde metin olarak vücut bulmuştur. Baştan Çıkarma Üzerine adlı eserinde bu konudaki hareket noktalarını, bu kavramın oturduğu konjonktürü ve strüktürü anlamlı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır (Resim 2). Baudrillard bu metinde baştan çıkarmanın derinliklerine inmeye çalışırken Kierkegaard'ın Baştan Çıkarıcının Günlüğü ve Fowles'in Koleksiyoncu adlı

eserine yer vermiştir. Baudrillard'ın söz konusu kitabı üç ana bölümden oluşur. Düşünür söylemlerini kendi sosyal bilim bakışıyla sunarken metin aralarında verdiği ilginç örneklerle baştan çıkarma kavramını daha somut bir şekilde ortaya koymuştur. Baştan çıkarma kavramının kökenine bakıldığında kutsal metinler ile karşılaşılacaktır. Semavi dinlerin insana dair başlangıç anlatısı baştan çıkarma ile başlar. Adem'in cennetten kovulmasıyla başlayan süreç metaforik olarak yiyecek (elma) ile anlatılsa da Havva'nın varlığı meseleyi farklı bir boyuta taşımaktadır. Bu nedenle ilk din bilimciler arasında bunun altında bir cinsel suçun olabileceğini düşünenler olmuştur.

Resim 2. Jean Baudrillard'ın Baştan Çıkarma Üzerine adlı eserinin Türkçe baskısının kapağı

Diğer taraftan bu durumun bir başkaldırı gibi değerlendirilebileceği düşünülmüştür (Bottero, 1992 :135-138). İnsanın yaratılış meselesinin baştan çıkarma/çıkarma ile olan ilintisi bu kavramın insanlığın ilk dönemlerinden itibaren önemli yere sahip olduğunu gösterir. Baştan çıkarmanın lanetlenmesini temellendiren Adem ile Havva anlatısında dikkat çeken diğer bir unsur ise söz konusu kavramın şeytanın stratejisi olarak sunulmasıdır. Buna rağmen baştan çıkarma ilk dönemlerden günümüze kadar yaşamın etkin unsurlarında biri olarak varlığı sürdürmektedir. Baudrillard'a göre baştan çıkarma kavramı; dinde ve buna bağlı olarak toplumda lanetli bir konumda yer almış ahlak felsefesine, psikanalize ve arzunun özgürleşmesine rağmen şeytanın stratejisi olarak değerlendirilmiştir. Çağımızdaki cinselliğin, sapkınlığın ve kötülüğün geldiği noktanın farklılaştığını, baştan çıkarmanın bu laneti üzerinden atamadığını, hatta, sapkınlığın, kötülüğün ve cinselliğin değeri artarken lanetli birçok şey bu özelliğinden kurtularak gün yüzüne çıkarken ilginç bir şekilde baştan çıkarmanın aynı kaderi paylaşmadığını dile getirmiştir. Avrupa'da 18. yüzyıla kadar aristokratlar arasında devam eden bir etkinlik olan baştan çıkarma, aslında bir meydan okuma geleneği olarak görülür.¹ Bu çevreler, kendilerinde var olan soyluluk payesiyle bunu sürdürebilecek güce de sahiplerdir. Avrupa'da yaşanan burjuva devrimiyle ve sınıfsal bakış açısında yaşanan değişimlerle bu oyuna son verilir. Burjuvanın iktidara geldiği devrim sonrasında merkeze alınan iki önemli kavram üretim ve doğa olur.² Bu değişim sanat, siyaset ve ekonomiye kadar geniş bir alanı etkilemiştir. Baudrillard'a göre baştan çıkarma do-

¹ Avrupa'da baştan çıkarmanın üst tabaka ve halk düzeyinde 17. Ve 18. yüzyıldaki seyri hakkında detaylı örnek ve değerlendirmeler için bkz. Werner Sombart, (2013). *Aşk, Lüks ve Kapitalizm*. Ankara: Pharmakon Yayınları. ss. 110-113.

²Sombart, *age*, 167 vd.

ğanın gerçekliğine karşı hile pozisyonunda kalmış, bir ritüel ve işaret olmanın ötesinde olmadığından meta üretim onu dışarda bırakmaya çalışmış, bu dışarıda bırakma çabası aynı zamanda baştan çıkarmaya güç vermeye devam etmiştir. Başka bir ifadeyle dairenin dışında tutulmaya çalışılan baştan çıkarma, böylece daha güçlü hâle gelip tehditlerini artırarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Baudrillard, özünde baştan çıkarmanın Tanrının düzenini bozmaya odaklandığını ve kurgusallığını iddia eder. Burada asıl dikkat çektiği nokta, baştan çıkarmanın herkes için aynı şeyi ifade edip etmediğidir. Yani baştan çıkarmanın bütün insanlar için mi yoksa Ortodoks bakış için mi tehlike olup olmadığını ayırmak gerektiğini vurgular. Baudrillard elbette Ortodoks olan için en büyük tehlikeyi oluşturduğunu, bu nedenle de heretik (sapkın) anlayışın tezahürü olduğunu, buradan hareketle Ortodoks düşüncenin, baştan çıkarmayı lanetleyerek, onu bütün hakikatleri yok etmeye çalışan bir kötülük timsali olarak nitelediğini belirtir. Hâl böyle olunca baştan çıkarma bu mücadelede daha da güçlenerek tüm zamanların kavramına dönüşmüştür (Okuyan-Taslaman, 2018: 34). Baştan çıkarma, insanlığın ilk zamanlarından günümüze kendine her zaman alan açmaya çalışan bir kavram olmuştur. Baudrillard'a göre onu güçlendiren temel unsurlardan bir tanesi, söylemlerinde tutarlılık arayan ve kabul görmek isteyen disiplinlerin onu farkında olarak veya olmayarak temize çıkarma çabasıdır. Böylece baştan çıkarma ve dişilik iç içe geçmiştir (Baudrillard, 2005b: 7-9). Bu nedenle bütün eril unsurlar baştan çıkarma etrafında hâle oluşturmaya başlamış ve ilgi bir anda burada yoğunlaşmıştır. Cinsellik, anlam ve iktidar kavramlarının görünmeyen tarafı olarak baştan çıkarma yıkılmaz bir güç olarak belirmiştir. Farklı disiplinlerin

bu yaklaşımı, toplumun genel tutumuna yansıdığına da benzer sonuçlar vermiştir. Siyasi veya toplumsal iktidarın bazı kavramları / anlayışı göz ardı etme veya yok sayma eğilimi beklenenin tersi yönünde sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bütün bunlar toplumun kültürel vizyonunun yaşam ve kavramlar üzerindeki karşılıklı etkileşimini ortaya koymuştur. Söz konusu unsurların varlığı, yokluğu ve biçimi tartışmalarına açıklık getirmesi açısından Baudrillard'ın bakış açısı ayrıca önem taşımaktadır.

Jean Baudrillard'ın yukarıda bir giriş niteliğinde özetlenmeye çalışılan bu görüşleri, kaleme aldığı Baştan Çıkarma Üzerine adlı kitabında enine boyuna irdelenmiştir. Eserinde üç ana başlıkta toplamaya çalıştığı değerlendirmeleri bu alanda çığır açıcı niteliktedir. Kitabının ilk bölümü olan Cinselliğin Tutulumu bölümünde arzu ve cinselliğin güvenilirliği meselesiyle başlayan tartışmaya cinselliğin her yerde oluşuyla devam eder. Baudrillard'a göre cinselliğin her yerdeliği cinselliğe yeni bir konum vermiş ve onun yok oluşunun yolunu açmıştır. Böylece belirsizlik, siyasi akıl ve iktisadi akıldan sonra cinsel alana da girmiştir. Sınırların olmadığı bir durum ortaya çıkmış, yasakların ve sınırların kalktığı bir ortamda cinsellik ise belirsizleşmeye ve anlamsızlaşmaya başlamıştır; aynen yokluğun ve kıtlığın olduğu bir ortamda iktisadi aklın bu kıtlıktan beslenmesi ve varlığını güçlü bir şekilde devam ettirmesi gibi. Ancak kıtlığın ortadan kalkmasıyla iktisadi akıl da ortadan kalkar. Şöyle ki; yokluktan beslenen arzu ve cinsellik, yokluğun ortadan kalkıp özgürleşme durumunda kendi sonunu hazırlamış olur. Baudrillard bu durumu Barthes'ın Cinsel her yerde, cinsellik hariç sözleyle tasdik etmeye çalışmıştır.³ Ona göre

³Barthes, cinselliğin geldiği evreyi bozulmuş ve gerçekliği ortadan kaldırılmış olarak niteler. Bunda uygarlık etkisinin söz konusu olduğunu da belirtir. Değerlendirmenin tamamı için bkz. Roland

ayırtma,⁴ baştan çıkarma ve dişillik arasındaki ilişki karmaşıktır ve asıl gücün kaynağı konusunda bir fikir vermektedir. Cinsel anlamda özgürleşmeyle beraber dişil olan bir nevi tuzağa düşmüş görünmektedir. Baudrillard'ın bu tuzaktan kasti dişil olanın tek bir alana hapsedilmesidir. Bu alan gücü elde ettiğinde dişilin zaferi küçümsenecek bir görünüm arz eder. Durum böyle görünse de dişil olan güç olarak ortaya çıkmayı başarır. Çünkü dişil olan, olduğunu sandığı yerde değildir. Bu ona baştan çıkarıcılığın gücünü verir ki sürecin devamlılığını sağlar. Baudrillard, bu anlatının içinde dikkat edilmesi gereken önemli çıkarımlardan birinin de dişilin erile karşıtlığı değil onu baştan çıkarması olduğunu söyler (Baudrillard, 2005b: 15-16). Ayrıca Baudrillard, baştan çıkarmanın gücünü anlamak ve başka unsurlarla karıştırmamak gerektiğini vurgulayarak siyasal egemenliğin ve cinsel egemenliğin iktidar alanlarından farklı bir gücü temsil ettiğini ifade eder.⁵ Bu noktada ayırtma özel anlamıyla devreye girer ve Baudrillard'ın ayırtma üzerine düşünceleri baştan çıkarma kuramının önemli bir ayağı olarak kendini gösterir. Üretim alanı ile ayırtmanın alanı birbirinden ayrılır. Ona göre değerler sistemine dâhil olan dünyada merkeze alınması gereken nesnelere ve şeylerin üretilmesi değildir. Asıl olan bunların ayartılmasıdır. Ayartmadaki temel hedef söz konusu olan nesne ve şeylerin kimliksizleşmesini sağlayarak onları

Barthes, (2015) *Roland Barthes*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, ss. 190-191.

⁴Baudrillard, ayırtmayı düz anlamıyla kullanmaz. Onun için anlamını merkeze alarak ayırtma ile dişillik arasında bağlantı kurar. Baudrillard'ın sözünü ettiği ayırtma değerler sistemi içinde düşünülmelidir. O ayırtmayı simgesel düzeyde biçimlere egemen olmak anlamında kullanır. Çünkü basit anlamıyla ayırtma siyasilerin kendi stratejileri üzerine oturttuğu ve maddi egemenlik derdiyle ortaya atılan bir deneyimdir. Daha geniş değerlendirme için bkz. Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, s. 39.

⁵Baudrillard, baştan çıkarmanın egemenlik alanını, "Baştan çıkarma simgeler evrenine hükmetmeyi temsil eder; oysa iktidar, gerçek evrene hükmetmeyi temsil etmekten ibarettir." şeklinde ifade etmiştir. Bkz. Baudrillard, *age*, s. 17.

buldukları gerçeklik evreninden uzaklaştırmaktır. Böylece nesne ve şeyler simgesel değiş-tokuş sürecinin elemanı haline gelir (Baudrillard, 2005c: 35). Baudrillard bu bölümde erillik - dişillik üzerinden çarpıcı tespitlerine üretim tartışmasıyla devam eder ve bu tartışmada erilin pozisyonunu açıklamaya çalışır. Bu noktada vurguladığı her alandaki erilliktir ve erilin gücü ise üretimden gelen güçtür. Burada yaşanan aksaklıklar erilin pozisyonunu zora sokabilir. Kadının doğurganlığı da dâhil olmak üzere üretilen her şey erilin üzerinden değerlendirir. Böyle olmakla birlikte dişilin egemenlik kurduğu tek alan baştan çıkarmadır. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, dişilin bu sayede üretimden gelen erilin gücünü geçersizleştirmesidir (Bircan, 2016: 76). Öte yandan Baudrillard feminist hareket eleştirisini de ihmal etmez ve buraya şerh düşer. Tarih boyunca erilin mi yoksa dişilin mi üstün geldiğine olgular üzerinden ulaşmanın mümkün olmadığını hatta başka yollarla da bu durumun netleşemeyeceğini ifade eder. Dişile karşı baskı uygulandığı gibi söylemlerin anlamını yitirdiğini ve bunun ancak bir efsaneden ibaret olacağını vurgular. Aslında dışlandığı ve ezildiği düşünülenin egemen biçime üstün geldiğini de ekler (Baudrillard, 2005b: 27). Kitabın ikinci bölümü olan Yüzeysel Uçurumlar başlığında ise Baudrillard eleştirilerine Saussure'le başlamıştır. Saussure inşa etmeye çalıştığı anlam ve değer yapısına dair çalışmalar yapmış ancak sonradan bütün çalışmalarını kenara atarak dil bilim alanına ağırlık vermiştir. Bu sürecin de Saussure'ün anlam ve değer çalışmalarında yaşadığı başarısızlıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını sorgulayan Baudrillard değerlendirmelerine devam etmiştir. (Baudrillard, 2005b: 72-73). Sonuç olarak Saussure'ün bu çabasıyla dil bilim çalışmalarında önemli bir değiş-

min öncüsü olduğunu da vurgulamıştır. Başarısızlığına rağmen Saussure'ün kendisinden sonrakilere ve kendisine farkındalık yönünde katkısından bahsetmiştir. Öte yandan Saussure dahil dil bilimcilerin dilin baştan çıkarma yetisinin farkına varamadıklarını ileri süren Baudrillard, onların gerçek anlamda dil bilimini mezara gömdüklerini açıklıkla söylemiştir. Baudrillard'ın bir yandan beslendiği diğer taraftan da sert eleştiriler yönelttiği yapısalcılık, toplumsalla dair olan birçok unsurun ve gerçekliğin belirli yapılar tarafından inşa edildiğini savunan kuramdır. Bu yapıların da çözümlenebileceğinin mümkün olduğunu yine yapısalcılar iddia etmiştir (Altun, 2006: 123). Yapısalcılığın önde gelen isimlerinden olan Saussure'ün baştan çıkarmanın farkına varamaması, haliyle felsefesinde baştan çıkarmaya ve onun gerçeklikle olan ilişkisini izaha çalışan Baudrillard'ın sert eleştirilerine sebep olmuştur. Ayrıca baştan çıkarmayı analiz ederken yapısalcıların dil eksenli dar alanda kalarak düştüğü hatayı da tekrar etmemeye çalışmıştır. Bu bakış açısı onun daha derinlikli ve karmaşık ilişkileri görünür hale getiren metinler oluşturmasını sağlamıştır. Değerlendirmesinin devamında ise Baudrillard'ın eleştirilerinden, Freud da nasibini almıştır. Freud'un baştan çıkarmayı ortadan kaldırarak yerine işlemsel bir yorumlama mekaniği koyduğunu söyleyerek onun baştan çıkarmadan vazgeçtiğini yerine yorumu ikame etmeye çalıştığını ileri sürmüştür. Ancak bunların hiçbirisi psikanalizin can çekişmesine mani olamamıştır. Öte yandan Baudrillard, Lacan'ın baştan çıkarma anlayışını sahtekârlık olarak tanımlamıştır. Bu eleştiriye göre Lacan, Freud'un eksikliğini gidermeye çalışmış, kendi sahtekârlığını ve yanlışlarını kapatmaya çalışmıştır. Freud'un baştan çıkarmayı rafa kaldırma çabasını küçümse-

yen Baudrillard her ikisinin yaptıkları çalışmalarını bilim dışı nitelemiştir. Kuramın devamında mitolojik bir perspektifle baştan çıkarma kavramı üzerinde durulmuştur. Ayna ve derinliği merkeze aldığı değerlendirmelerde Baudrillard mitolojik öğelere yer vererek argümanlarını daha somut ve kalıcı hale getirmeye çalışmıştır. Günümüzdeki anlamlandırma çabasında mitolojinin katkısının farkında olan⁶ Baudrillard, bu yöntemi son derece etkili bir şekilde kullanmayı başarmıştır. Baştan çıkarmanın anlaşılması adına Narkissos'un suya baktığında kendi yansımasını görmesi üzerinden metaforik bir çözümleme ile Narkissos'u, yüzeyi ve derinliği değerlendirir. Suyun yansıtan bir düzlem olmasından öte Narkissos'u soğuran ve yok eden bir baştan çıkarma süreci olduğunu söyler. Ancak yansıma üzerine yapılan değerlendirmeleri reddederek yansıma kuramını⁷ da zavallı bir konumda görür (Baudrillard, 2005b: 87). Baudrillard'ın Tuzak ve baştan çıkarma arasında kurduğu bağlantı da oldukça etkilidir. Baştan çıkaran kadın gücünün, erilin kurduğu tuzağa kendini düşürmesinden kaynaklanır. Böylelikle baştan çıkaran kadın, kendi arzusuna yakalanır ve bir tuzağa dönüşerek ve ondan keyif alır. Baudrillard, böylece tuzağın stratejisi ile baştan çıkarma stratejisinin aynılığı sonucuna varır. Sonra-

⁶M. Bilgin Saydam'ın eserinde Hillman'dan alıntılıdığı ifade ile "Mitoloji antik zamanların psikolojisi, psikoloji ise modern zamanların mitolojisidir." Konunun anlaşılması açısından daha geniş değerlendirmeler için bkz. M. Bilgin Saydam, (1997) *Delî Dumrul'un Bilinci*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 45.

⁷Lacan'a göre: "Ayna Evresi'nde Ben (je) denebilecek bir şey ortaya çıkmış, ayrışmaya başlamıştır, ama bu sadece bir imkandır ve bu imkanı gerçekleştiren bir dolayım aktıdır; simge kullanmaktır. Çocuk, kültürel babanın, simgenin dünyasına girdiği oranda, annesi ile dolayimsız ilişkisini, eksiksiz solipsizmini yitirir, böylece de kendisini annesinden ayırt etmeye başlar. Kendisini annenin bir parçası (fallusu) olarak görmek yerine, annesinden kopmuş bir bütünlük olarak algılar. Ben'in ayrışması demek, Ben'in Ben olmayan'dan ayrışması demektir. Gerçekliğin gerçeklik statüsü kazanmasını koşullandıran süreç de budur zaten." yansıma kuramının daha geniş değerlendirme için bkz. Saffet Murat Tura (2010) *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*, İstanbul: Kanat Kitap, s. 76.

sında üretime bağlayarak bir değerlendirme yapar. Üretim çok fazla beceriye sahip olmadığını ve tek beceriyle yetindiğini aktarır. Üretim nesnelere ve gerçek işaretler üreterek iktidara sahip olur. Bu yorumun devamında çok çarpıcı bir değerlendirme ile baştan çıkarmanın ise tuzaklar ürettiği ve bu sayede bütün iktidarları ele geçirdiği vurgulanmıştır (Baudrillard, 2005b: 88). Semerkand'da Ölüm, ölüm ve baştan çıkarma arasında sıra dışı bir bağlam oluşturmaktadır.⁸ İnsan kaderinden kaçamaz hatta bu çaba ile kaderine daha çabuk ulaşır. Bu çaba içinde insan kendi ölümünü arar. Bunu en başarısız eylemleriyle daha da çabuk gerçekleştirir. Bilinç dışının da devrede olduğu bu süreçte insan kendini Semerkand'taki hakikatte bulmaktadır. Şaşırtıcı olan buradaki hakikatler değil anlatının baştan çıkarıcılığıdır. Metnin devamında anlatının analizini yaparak meseleye bambaşka bir soluk getirilir. Baudrillard, anlatıdaki Semerkand randevusunun gerçekleşmemesi üzerinde durur: Askerin Semerkand'a gitmeme ihtimali bu randevuyu boşa çıkarabileceği gibi Ölüm'ün askerle karşılaşmasını safça anlatması da asıl baştan çıkarıcı unsurdur. Bu durum kendi ifadesiyle şöyledir: "Ölüm, nesnel bir kader değil bir randevudur. Kendisi bile bu randevuya gitmemelik edemez; çünkü o, bu randevunun ta kendisidir, yani oyunu kurmuş işaretler ile kuralların imalarıyla dolu buluşmasıdır. Ölümün kendisi bile bu buluşmanın masum bir ögesidir ve anlatıyı, ahlakçı bir kıssadan ya da ölüm itkisini

⁸"Pazardan dönerken Ölüm ile karşılaşan ve onun kendisini tehdit ettiğini sanan askerin öyküsünde olduğu gibi. Asker, hemen Kral'ın sarayına koşarak ondan en iyi atını kendisine vermesini ister; bütün gece boyunca at sürüp Ölüm'den kaçmak; uzaklara, çok uzaklara, ta Semerkand'a gitmek istemektedir. Bunun üzerine Kral, Ölüm'ü saraya çağırır ve en iyi kullarından birini korkuttuğu için onu azarlar. Ölüm, şaşkınlık içinde şu karşılığı verir: Niyetim onu korkutmak değildi. Askeri buralarda görmek beni şaşırttı için öyle yaptım; çünkü yarından sonra Semerkand' da buluşmak üzere sözleşmiştik." Bkz. Baudrillard, *age*, s. 91.

konu alan sıradan bir öyküden ayıran gizli ironisini masumiyetten alır; masumiyet bizim zihnimizde, hazzın yarattığı yüce ortamda bir noktaya dönüşür. Anlatının tinsel üslubu, ölümün hareketindeki noktayla zenginleşir; ölümün baştan çıkarıcılığıyla öykünün baştan çıkarıcılığı iç içe geçer." (Baudrillard, 2005b: 93). Baudrillard, Sır ve Meydan Okuma alt başlığında ise Kierkegaard'ın Baştan Çıkarıcının Günlüğü eserini merkeze alarak saptamalarına devam eder. Bu eserdeki baştan çıkarma bir bilmece yani genç kız bir bilmece konumundadır. Bu bilmece çözümünü de başka bir bilmece olarak onun karşısına çıkmaktan geçer. Hikayedeki sıranın ifşa olmaması dolayısıyla hikayenin sonunda olması gereken cinsellik de ortaya çıkmamıştır. Kierkegaard sonucu bu şekilde bağlamamış hikâyenin son kelimesi de ortaya çıkmamıştır. Baudrillard bu eserin örgüsünden hareketle baştan çıkarılmanın en iyi baştan çıkarma yöntemi olduğunu ifade eder. Bu nedenle baştan çıkarılma sürecinde etken ve edilgen bir yapı olmadığı gibi özne nesne ilişkisi de ortadan kalkmaktadır. Baştan çıkarma her iki tarafta etkili olduğundan aralarında keskin bir ayırım da yoktur. Devamında baştan çıkararak kadının portresini çizmiş ve baştan çıkarmanın ona verdiği büyük gücü değerlendirmiştir (Baudrillard, 2005b: 98-120). Baudrillard, baştan çıkararak erkeğin ironik durumunu gündeme alarak erkeğin kendine güvenini ve onu bekleyen kaçınılmaz sonu yine biçimsel bir dille tasvir eder: "Kendilerine fazlaca güvenen söylemleri-örneğin, aşk stratejisi söylemini- bambaşka bir biçimde okumak gerekir: Bu söylemler, tümüyle akılcı bir stratejide, baştan çıkarma kaderinin araçları olmaktan öteye gitmezler ve bu kaderin hem kurbanları hem de sahneye koyucusudurlar. Nitekim, baştan çıkararak erkek de sanki tutkulu bir

labirentteymiş gibi eninde sonunda kendi stratejisinde yolunu kaybetmez mi? Sırf orada kaybolmak için yaratmamış mıdır bu stratejiyi? Üstelik, kendini oyunun ustası sandığı halde, stratejideki acıklı efsanenin ilk kurbanı o değil midir?” (Baudrillard, 2005b: 122). Baştan Çıkarıcının Günlüğü’ndeki kurgu, tanrısal müdahale olarak değerlendirilir. Bir nevi kadere de işaret eder ve aslında Kierkegaard’ın vermeye çalıştığı mesajlardan biri de budur. Ancak Baudrillard eseri mükemmel bir suç senaryosu olarak niteler. Eserin erkek kahramanı Johannes’in planlarının hiç aksamadan işlenmesini yapaylık olarak görür ve bunu Kierkegaard’ın kader vurgusuna bağlar. Kadın kahraman Cordelia kendi egemenliğine kurban gider. Burada dikkat çeken tespitlerden bir tanesi ise Johannes’in artık baştan çıkarma eylemini başardığını düşündüğü an onun zaferidir ve Cordelia artık ölmüştür (Baudrillard, 2005b: 123-125). Kierkegaard, felsefe tarihinde baştan çıkarma konusunda çığır açan bir perspektif sunmuştur. Yunan mitolojisinden başlayarak tanrı ve erkek arasında bir değerlendirme yapan Kierkegaard kadının konumunu belirlemeye çalışmıştır. Tanrı, erkeğin yaratılış sonrası kontrol edilebilir olması için doğrudan müdahale etmemiş bunu kadını yaratarak başarmıştır. Kierkegaard, devamında baştan çıkarma tuzağına düşmeyen erkeğin⁹ zaferine işaret etmiştir. Simgesel düzeyde net bir söylem ile, bunu başaran erkeklerin tanrılardan daha lüks yaşadığını belirtmiştir (Kierkegaard, 2000: 125-126). Bu bakış açısıyla Hristiyan teolojisiyle örtü-

⁹“Ve tanrıların hilesi başarılı oldu, fakat her zaman değil. Her nesilde bu kandırmacanın farkına varan bazı erkekler, bireyler oldu. Kadının güzelliğini algıladılar, doğru, başka herkesten daha fazla fakat olup bitenlerden şüphelendiler. Ben bunlara erotik mizaçlar diyorum, kendimi de onların arasına koyuyorum: erkekler onlara baştan çıkarıcı diyorlar, kadınlarınsa onlara verdikleri bir isim yok; böyle bir tipi ağızlarına alamazlar. Bu erotik mizaçlar talihli olanlardır.” Bkz. S. Kierkegaard (2000), *Kahkaha Benden Yana*. Ayrıntı Yayınları, s. 125.

şen bir tutum sergilerken Kierkegaard diğer yandan kişisel yaşamından kesitleri de felsefi bir biçimsellikle açıklamaya çalışmıştır. Baştan Çıkarıcının Günlüğü’nün kahramanları olan Johannes ile kendisi; bir süre ilişki yaşadığı Regine Olsen ile Cordelia arasında önemli paralellikler kurmuştur. Her ne kadar kendisini de dâhil ettiği baştan çıkarma tuzağına düşmeyen erkek figürü üzerinde dursa da eski nişanlısı Regine Olsen’in yeni bir evlilik sürecine girmesi onu tekrar¹⁰ kavramı üzerinde düşünmeye itmiştir. Bir süre sonra da tekrar üzerine yazılar kaleme almaktan geri duramamıştır. Baudrillard’ın Johannes’in baştan çıkarıcı olmayı başardığını düşündüğü anı zafer olarak yorumlaması Kierkegaard’ın erkeklerden daha üst konuma getirdiği baştan çıkaran erkek figürü üzerinden olmuştur. Ancak Kierkegaard’ın tekrar konusundaki tutumu ucu açık bir tartışma olarak kalmıştır.¹¹ Baudrillard, baştan çıkarma ve koleksiyonculuk / biriktirme fetişizmi arasındaki ilişkiye de değinmiştir. Ona göre “Koleksiyoncu öylesine bir kıskançlık içindedir ki, kendisine ait olan ölü nesnenin yalnız ve yalnız kendi tekeline olmasını ister ve o nesne sayesinde fetişist tutkusunu tatmin eder.” Devamında koleksiyoncun bir evreden sonra kendinin koleksiyonunu yaptığını vurgulamıştır (Baudrillard, 2005b: 150). Baudrillard düşüncelerini daha açık bir şekilde John Fowles’in Koleksiyoncu romanı üzerinden ifade etmiştir. Romanın yazarı Fowles’in da koleksiyonculuk üzerine görüşleri Baudrillard’ın yorumunun isabetli

¹⁰ Tekrar üzerine ön değerlendirme için bkz. Kierkegaard, *age*, ss. 138-139.

¹¹Baudrillard’ın “Nitekim, baştan çıkaran erkek de, sanki tutkulu bir labirentteymiş gibi eninde sonunda kendi stratejisinde yolunu kaybetmez mi? Sırf orada kaybolmak için yaratmamış mıdır bu stratejiyi? Üstelik kendini oyunun ustası sandığı halde, stratejideki acıklı efsanenin ilk kurbanı o değil midir?” yorumu Kierkegaard’ın Regine Olsen’den ayrıldıktan sonra içine düştüğü çelişkiyi açıklaması yönünden oldukça dikkat çekicidir. Baudrillard’ın strateji, süs ve baştan çıkaran erkek konularındaki görüşünün detayları için bkz. Baudrillard, *age*, ss. 121-122.

olduğunu kanıtlar niteliktedir. Keza Fowles, av-avcı üzerinden bu konuya farklı bir bakış açısı sunmuştur. Aslında bir av olduğunu farkında olmayan avcı pozisyonuyla durumu izaha çalışmıştır. Doğada toplama duygusuna vurgu yapmış bunu insanın sınırsız kibri ve gösteriş hevesiyle birleştirmiştir (Fowles, 2004: 422). Hem Baudrillard hem de Fowles baştan çıkarma ve biriktirme arasında bağlantı kurmuşlardır. Fowles, söz konusu düşünceleri Koleksiyoncu romanının kahramanı Frederick (Caliban) aracılığı ile şekillendirmiştir. Bir kelebek koleksiyoncusunun sadece kelebek biriktirmediğini çarpıcı biçimde anlatmıştır. Roman boyunca biriktirme ve sevilme istenci arasındaki rabıtayı anlatmaya çalışırken baştan çıkarma ile ölüm arasındaki gidiş gelişleri de ortaya koymuştur. Baudrillard eserini kural, düzen, holocauste ve baştan çıkarma ile bağlayarak tamamlar. Son olarak flozof nesnelere apaçık ortada olduğu dünyada baştan çıkarmanın açılması en zor kapıları dahi açan bir anahtar olduğunu ileri sürmüştür.

Sonuç

Baudrillard'a göre baştan çıkarma hayatın merkezinde yer alan güçlü bir yapıdır. İnsanın baştan çıkma, baştan çıkarılma ile olan münasebeti dikkate alınırsa onun haklılığı su götürmez bir gerçektir. Hızın çok yüksek olduğu aynı oranda tüketimin inanılmaz düzeylere çıktığı çağımızda söz konusu kavram daha da dikkat çekici bir hâl almaktadır. Ona göre insanı baştan çıkartmayan bir şey ancak ve ancak korkutucu, hareketsiz ve cansız olabilir. Cesetler, gerçekle onun görüntüsünün karıştığı şeyler ve nesnelere bu şekilde değerlendirilebilir. Bir nevi illüzyon olarak değerlendirilen her şey insanı etkiler. Ancak illüzyonun yani baştan çıkarıcının olmadığı şeyler tekrar etmek

gerekirse bahsi geçen korkutucu ve cansız olandır. (Baudrillard, 2011: 66). Baudrillard'da illüzyon da baştan çıkarmayı anlamakta önemli yer edinmiş bir kavramdır. Eserlerinde bu kavramları, hem kullandığı dili biçimsel hale getirmek hem de kavramların birbiriyle olan ilişkileri üzerinden onları güçlendirmek ve etkili kılmak amacıyla kullanır. Herhangi bir şeyin anlam içermesini buna bağlar. Bunu da baştan çıkarma ve illüzyon üzerinden şu şekilde tanımlar: "Bir şeyin bir anlama sahip olabilmesi için bir sahne üstünde olup bitmesi ve bir sahneden söz edilebilmesi için de bizi peşinden sürükleyip götürecektir, baştan çıkartacak ve isyan ettirecek minimum bir illüzyon, bir düş gücü ve meydan okunacak bir gerçek olması gerekmektedir." (Baudrillard, 2011a: 84). Baudrillard'a göre ekonomi de müstehcenleşmiştir artık. B.N.P. adlı bankanın reklamları üzerinden yaptığı analizde yine baştan çıkarma üzerinden değerlendirmelerde bulunur. Söz konusu reklamda cebinizdeki paraya sabitlenmiş banka görevlisinin cinsel çekicilik denebilecek bir gösterimle insanlara sunulduğunu söyler. Ancak rakip bankanın, gülümseyenin banka görevlisi değil müşteri olması gerektiği üzerinden karşılık vermesi baştan çıkarmanın zekice ve ahlaksızca tasarlanmış bir örneğidir. Burada ekonominin müstehcen yanının sergilendiği üzerinde durarak baştan çıkarmanın ve müstehcenliğin yayılma alanlarını gözler önüne serer (Baudrillard, 2016: 59-60). Reklama dair düşüncelerini başka bir eserinde yine baştan çıkarma üzerinden ifade eder. Reklamlardaki ürün gösterimlerine eklenen bir miktar cinselliğin yanında satın alma ve elde etme edimleri bir oyun gibi tasarlanır. Devamında baştan çıkarma, ironi, müstehcenlik ve flört gibi unsurların birçoğu kullanılarak yapılır. Tüm bunlar hayatın her anında baş-

tan çıkarma, ayartma ve müstehcenliğin kol gezdiğini gösterir (Baudrillard, 2011b: 210). Bütün bu örnekler ve tespitler Baudrillard'ın aykırı ve farklı bir vizyonun temsilcisi olduğunu gösterir. Son derece karmaşık olan konulara, çok geniş bir yelpazeden bakarak açıklık getirmeye çalışmıştır. Klasik sosyal bilim bakışının dışında ancak söylemleriyle bu alanın merkezinde yer almıştır. Baştan çıkarma üzerinden çok ciddi bir yapı sökülmesi yapmayı başarmıştır. Sıradan olan veya şeytani olarak görülen ama bir o kadar da insan ve toplum için merkezde olan kavramları yerli yerine oturtan bakış açısı geliştirmiştir. Ona göre baştan çıkarma hayatın her yerindedir.

Kaynakça

Adanır, O. (2008). Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. Ankara: Hayal Et Kitap Yayınları.

_____, (2010). Baudrillard. Say Yayınları

_____, (2015) Eski Dünyaya Yeni Bir Bakış Baudrillard, Berkes, Mauss ve Ülgener Üzerinden Kuramsal Bir Deneme, Ankara: Doğu Batı Yayınları

Altun, F. (2006). M. McLuhan ve J. Baudrillard'ın Medya Kuramlarının Karşılaştırmalı Çözümlemesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul.

Barthes, R. (2015) Roland Barthes, (Sema Rifat Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bircan, U. (2016). Kierkegaard'dan Baudrillard'a Baştan Çıkarma. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi , 1 (29) , 60-82 . DOI: 10.17498/kdeniz.24561

Baudrillard, J. (2002). Tam Ekran, (Bahadır Gülmez Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

_____, (2005a) Simülakrlar ve Simülasyon, (Oğuz Adanır Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları

_____, (2005b). Baştan Çıkarma Üzerine, (Ayşegül Sönemzay Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

_____, (2005c). Anahtar Sözcükler, (Oğuz Adanır-Leyla Yıldırım Çev.). Ankara: Paragraf Yayınları.

_____, (2009). Gösterge Ekonomi Politikası Hakkında Bir Eleştiri, (Oğuz Adanır-Ali Bilgin Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

_____, (2011a). Çaresiz Stratejiler, (Oğuz Adanır Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

_____, (2011b). Nesnel Sistem, (Oğuz Adanır-Aslı Karamollaoğlu Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

_____, (2013). Foucault'yu Unutmak, (Oğuz Adanır Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

_____, (2015). İlahi Sol, (Oğuz Adanır Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

_____, (2016). Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm, (Oğuz Adanır Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Bottero, J. (1992). Adem ve Havva: İlk Çift. G. Duby (Der.). Batı'da Aşk ve Cinsellik. (Ayşen Gür Çev.). (ss. 135-142). İstanbul: İletişim Yayınları

Fowles, J. (2005). Koleksiyoncu, (Münir H. Göle Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

_____, (2004). Zaman Tüneli Denemeler ve Notlar, (Süha Sertabiboğlu Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kierkegaard, S. (2002). Baştan Çıkarıcının Günlüğü, (Süha Sertabiboğlu Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

_____, (2000), Kahkaha Benden Yana, (Nedim Çatlı Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Okuyan, H.- Taslaman, C. (2018). Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramında Ayartma Kavramı. Din ve Felsefe Araştırmaları Dergisi,1(1), 29-45, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/udfad/issue/40011/475674>

Saydam, M. B. (1997). Deli Dumrul'un Bilinci, İstanbul: Metis Yayınları.

Sombart, W. (2013). Aşk, Lüks ve Kapitalizm. (Necati Aça Çev.). Ankara: Pharmakon Yayınları. ss. 110-113.

Taş, S, (2020). Emile Durkheim'in Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İş Bölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 29, 442-449.

Toffoletti, K. (2014). Yeni Bir Bakışla, Baudrillard, (Yetkin Başkavak Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.

Tura, S. M. (2010). Freud'dan Lacan'a Psikanaliz, İstanbul: Kanat Kitap.

Resim 1: <https://literariness.org/2018/08/02/jean-baudrillard-and-film-theory/> (5/11/2021)

Resim 2: <https://www.idefix.com/Kitap/Bastan-Cikarma-Uzerine/Jean-Baudrillard/Felsefe/Felsefe-Bilimi/urun-no=0000000106086> (5/11/2021)